

آسیب های اخلاقی ماهواره بر خانواده

فاطمه عباسی لرکی^۱

چکیده

مسئله‌ی آسیب‌های اخلاقی که ماهواره بر پیکره ی خانواده، از جمله زن و شوهر وارد می کند، مسئله‌ی مهمی است که امروزه باید به آن توجه ویژه‌ای شود. آنچه در این پژوهش مورد توجه قرار گرفته، بررسی آسیب ها و خطراتی است که می تواند گریبان گیر خانواده شود، که با رویکرد اسلامی به آن پرداخته شده است. آنچه در این پژوهش به آن دست یافتیم این است که ماهواره تاثیرات منفی بسیاری دارد و این آثار و آسیب ها تنها مختص به خانواده نیست، بلکه جامعه را درگیر خواهد کرد. همچنین به بررسی آسیب های رفتاری و جنسی بر پدر و مادر و فرزند خانواده پرداختیم و معلوم شد که به چه دلایلی باید از ماهواره اجتناب کرد تا گرفتار آسیب های آن نشویم.

کلید واژه

آسیب ، اخلاق ، خانواده ، ماهواره

^۱. سطح دو ، حضوری، حوزه علمیه حضرت زینب (س) ، خوزستان امیدیه

مقدمه

در بین تمام جوامع بشری، خانواده به عنوان اصلی ترین نهاد اجتماعی، اساس و زیر بنای جوامع و مبدأ و منشأ فرهنگ ها، تمدن ها و تاریخ بوده است. اهمیت دادن به این بنیان مقدس و حمایت و هدایت آن به جایگاهی متعالی، باعث اصلاح خانواده‌ی بزرگ بشریت و غافل شدن از آن موجب دور شدن انسان از زندگی حقیقی می‌شود. بدون شک یکی از ابزارهایی که می‌تواند سلامت و معنویت خانواده را به خطر بیندازد ماهواره است. ماهواره، مهمان ناخوانده‌ای است که چند وقتی سر زده وارد خانه‌های برخی از ما شده است. او ادعا دارد که خیر خواه ماست و علوم بسیاری را در خود جا داده و مدعی است که صداق و هر چه می‌گوید راست است. او خودش را دوست ما معرفی می‌کند که دلش به حال اوقات فراغت ما سوخته و شب و روزش را صرف پر کردن این اوقات کرده است. اما متأسفانه برخی از ما در را به روی این مهمان ناخوانده باز کرده‌ایم و اجازه داده‌ایم که با دل و جان و ایمان و اخلاق و عقایدمان بازی کند. به راستی چرا برخی از ما در را به روی این مهمان نما باز کرده ایم؟ آیا اگر یک فرد غریبه قصد آمدن به خانه شما را داشته باشد و او را شناسید و ناموس‌تان هم در خانه باشد او را به خانه راه می‌دهید؟ ما برای اینکه به پاسخ این مسئله برسیم باید به سراغ ریشه های گرایش به ماهواره برویم. و راهکارهایی برای مقابله با آن پیدا کنیم.

در این زمینه تحقیقات و پژوهش های بسیاری انجام شده و آسیبها و پیامدهای این وسیله از دید صاحب نظران، اندیشمندان و دغدغه‌مندان مخفی نمانده است. از جمله کتاب بشقاب‌های سفره پشت بام‌مان نوشته‌ی محسن عباسی ولدی سال ۱۳۹۳ ایشان در این کتاب به بررسی آسیب های اخلاقی و اجتماعی و آگاهی بخشی به مخاطبان پرداخته است. یا در کتاب جنگ علیه خانواده نوشته ویلیام گاردنر به تلخیص معصومه محمدی، به نقد و بررسی بحران خانواده در غرب بویژه آمریکا و کانادا پرداخته است که در سال ۱۹۹۳ منتشر شده است. یا همچنین کتاب آسیب شناسی خانواده به کوشش سید جعفر حق شناس سال ۱۳۸۸ مجموعه مقالاتی است که به بررسی مشکلات خانواده و آسیب شناسی نگاه به زن و خانواده می‌پردازد. مقالات و کتاب هایی که درباره ی مسائل خانواده نوشته شده است، به دنبال راه حل هایی مناسب برای مشکلات و معضلات خانواده با رویکرد روانشناختی و روانکاوای است. اما در مقاله پیش رو سعی شده است، علاوه بر این رویکردها، راهکارهایی جهت بررسی و رسیدگی به مسائل خانواده با رویکرد اسلامی ارائه شود..

مفهوم شناسی:

در این مقاله لغات و مفاهیمی به کار رفته است که بیان نقش آنها بسیار اهمیت دارد. برای آشنایی بیشتر با این مفاهیم، باید ابتدا بطور مجزا و خلاصه شرح داده شوند. مباحث مطرح شده حول محور هایی مانند آسیب، اخلاق، خانواده و ماهواره می باشد.

مفهوم لغوی و اصطلاحی آسیب:

آسیب به معنای زخم، کوب، ضرب، نقص یا شکستگی که به سبب ضربت و زخم پیدا شود، به معنای تماس و سایش، اضطراب و تشویق و دلواپسی است.^۱ در این مقاله آسیب به معنی آنچه سبب فساد و تباهی است می باشد، آسیب یا آسیب شناسی به علت ها و اختلالاتی گفته می شود که دوام و حرکت پدیده ای را متوقف می کند و آن را به رسیدن به اهدافش باز می دارد. بعضی هم آسیب را اینگونه تعریف کرده اند: آسیب عاملی است که باعث مختل شدن ناهنجاری ها و آفت در پدیده ها می شود و گاهی به خود اختلالات آسیب گفته می شود.^۲

مفهوم لغوی و اصطلاحی اخلاق (خلق):

خلق^۳ (بر وزن قفل و عنق) به معنی عادت و طبع و مروت و دین است چنانکه در قاموس و اقرب «وانک لعلی خلق عظیم» حقا که تو بر خلق عظیمی استواری .
راغب می گوید: خلق (بر وزن قفل و فلس) در اصل یکی اند اولی مخصوص هیئت و اشکال و صور ظاهری است و دومی مخصوص به قوا و صفات که با بصیرت قابل درک می باشد. به نظر علامه طباطبایی (ره) علم اخلاق عبارت است از: فنی که از ملکات انسانی صحبت می کند. ملکاتی که به قوای نباتی و حیوانی و انسانی ربط دارد و هدف جدا سازی فضایل از رذایل است. یعنی این علم که کدام یک از ملکات نفسانی انسان، خوب و کدام بد است. کدام مایه ی کمال و کدام مایه ی نقص اوست. تا بتواند با شناسایی آنها، به فضایل آراسته شود و از رذایل فاصله گیرد.^۴

۱. د. هخدا، علی اکبر، لغت نامه، ج ۱

۲. حاجی، محمد علی، آسیب شناسی تربیت دینی، ج ۴، ص ۴۳۳

۳. قرشی بنایی، علی اکبر، قاموس قرآن ج ۱، ۲، ص ۲۹۳،

۴. علامه طباطبایی، سید محمد حسین، تفسیر المیزان، ج ۱، ص ۵۵۸

مفهوم لغوی و اصطلاحی خانواده:

به معنای خاندان، اهل خانه و اهل بیت است. اهل خانه یعنی کسانی که با هم در یک خانه زندگی می کنند.^۱ توسعه پیدا می کند. این نهاد، اساس سازندگی شخصیت انسان و مهمترین عامل تکامل جامعه بشر است و از این رو اسلام برای تاسیس و تحکیم خانواده و پیشگیری از فرو پاشی آن، رهنمودهای بسیار مهمی ارائه کرده است.

مفهوم لغوی و اصطلاحی ماهواره:

معنای لغوی، مانند ماه، زیبا، ماه مصنوعی یا قمر مصنوعی^۲ ماهواره در اصطلاح به اجرامی که به مدار زمین پرتاب می شوند جهت انتقال علائم رادیویی و تلویزیونی از نقطه ای به نقطه دیگر در روی زمین گفته می شود.

آسیب های اخلاقی ماهواره بر پدر خانواده:

شبکه های ماهواره ای می تواند آسیب های مخربی را به پدر خانواده وارد کند. پدر در خانواده ی ایرانی حکم ستون خانواده است. پدری که بیننده ی شبکه های ماهواره ایست، کم کم غیرت و مردانگی خود را از دست می دهد و نسبت به همسر و فرزندان خود بی غیرت می شود.

۱. ایجاد روحیه ی تنوع طلبی جنسی:

اگر در خانواده ای ماهواره وجود داشته باشد و پدر خانواده، شبکه هایی که فیلم های مستهجن و یا حتی فیلم و سریال هایی که به اسم خانوادگی پخش می شوند، نگاه کند، به مرور زمان روی او اثر منفی می گذارد و ممکن است نسبت به همسر خود بیزار و بی تفاوت شود و دچار تنوع طلبی گردد و دیگر همسرش جوابگوی نیازهای جنسی او نباشد. از این رو به فکر دو همسری یا چند همسری و حتی روابط نامشروع بیفتد. چرا که همان توقعی را از همسر خود دارد که در این فیلم ها دیده است. در حالی که همسر او نمی تواند پاسخگوی توقعات او باشد، به همین دلیل کار آنها به اختلاف می کشد و گاهی هم زن و شوهر از هم طلاق نمی گیرند. اما ممکن است به جهت ضعیف بودن ایمان مرد به تنوع طلبی از طریق روابط نامشروع روی آورد.^۳

۱. قرشی بنابی، علی اکبر، قاموس قرآن، ج ۱ و ۲ ص ۱۳۵

۲. معین، دکتر محمد، فرهنگ فارسی (متوسط)، ج ۳ ص ۳۷۳

۳. عباسی ولدی، محسن، بشقاب های سفره پشت بام مان، ص ۶۴

۲. ترویج خیانت شوهر:

زن و شوهر با پیوند زناشویی خود در واقع سوگند یاد می‌کنند که نسبت به هم وفادار باشند و این عشق و علاقه، آنها را از بی اعتقادی می‌رهاند و باعث می‌شود آن عشق را وقف اهداف بزرگتر خانوادگی، اجتماعی و معنوی کنند. شبکه‌های ماهواره‌ای که حیات خانواده را نشانه رفته است، در درجه اول همین تقدس عشق زناشویی را نابود می‌کند. در جوامعی هم که پایبندی‌های دینی وجود ندارد وفاداری زن و شوهر نسبت به هم اهمیت ویژه‌ای دارد. همین پایبندی سدی محکم در برابر انحرافات بحساب می‌آید. وقتی که یک مرد به دلیل تعهدش نسبت به خانواده از ارتباط با زنان دیگر پرهیز کند، در واقع از ورود موجی از انحرافات به زندگی خود و دیگران جلوگیری کرده است. نتیجه‌ی این مصونیت مستحکم شدن بنیان خانواده است. اما مردی که چنین تعهدی ندارد، علاوه بر این که بسیاری کارهای زشت و زننده از او سر می‌زند، دیگر نمی‌تواند شوهر خوبی هم برای همسر و پدر خوبی برای فرزندان خود باشد. یکی از دلایل اصلی خیانت شوهر به زن، مأنوس شدن با فیلم‌ها و سریال‌های شبکه‌های ماهواره‌ای، بویژه شبکه‌های فارسی زبان است.^۲

۳. ارزش زدایی از مفهوم غیرت:

ناموس یکی از واژه‌های مهم و آشنا در فرهنگ ماست و در جامعه ما، متدین و غیر متدین بر روی ناموس خود غیرت دارد. حتی کسانی که اهل نماز و روزه نیستند، نسبت به ناموس خود حساسیت دارند. غیرت، مانع اصلی انحراف در خانواده است. البته منظور، غیرت افراطی نیست زیرا وقتی که غیرت از حد خود گذشت، عاملی برای انحراف دیگران می‌شود. حضرت علی (ع) به امام حسن (ع) فرمود: «بر حذر باش که غیرت بی جا بورزی، که این کار انسان سالم را به بیماری و بی گناه را به آلودگی سوق می‌دهد»^۱ چرا برخی از مردان، هیچ حساسیتی در قبال آرایش کردن و پوشش نامناسب همسر خود ندارند و حتی برخی مردان، زنان خود را به این کار مجبور می‌کنند. به زنانی که مثل همسر خودش به خیابان آمده‌اند نگاه می‌کند. اما باز هم با افتخار در کنار همسر خود راه می‌رود. دلیل اصلی آن است که چنین مردی حساسیت و غیرت خود را نسبت به همسرش از دست داده است. بی تردید یکی از اهداف اصلی شبکه‌های ماهواره‌ای مبارزه با محافظ عفت، یعنی غیرت است. اگر دشمن

^۱. گاردنر، ویلیام، جنگ علیه خانواده، ص ۸۸

^۲. عباسی ولدی، محسن، بشقاب‌های سفره پشت بام مان، ص ۳۹

^۳. همان ص ۴۹

^۴. نهج البلاغه، نامه ۳۱

۴. رواج خودارضایی در فرزند:

دیدن صحنه‌های محرک و شهوت برانگیز در فیلم‌ها و تصاویری که از ماهواره پخش می‌شود، مخصوصاً برای جوانان و نوجوانانی که توانایی فرو نشاندن شهوت از راه شرعی را ندارند، باعث می‌شود که به دفع شهوت از راه استمناء روی آورند. خداوند در سوره‌ی مؤمنون می‌فرماید: یکی از ویژگی‌های انسان‌های مؤمن این است که در مسائل جنسی خودشان را از آلوده شدن به گناه حفظ می‌کنند و صرفاً از طریق ازدواج، غریزه‌ی جنسی خود را ارضا می‌کنند. تحقیقات درمورد شیوع خودارضایی نشان می‌دهد که تقریباً همه‌ی مردان و سه چهارم زنان زمانی در عمر خود به آن دست زده‌اند. با توجه به منع شرعی خودارضایی، خودانگیزی کودکان را نباید جرم جنسی حساب کرد. بلکه باید آن را یک عادت ارضا کننده و واکنش عصبی به شمار آورد. دشمن با استفاده از ماهواره، راه‌های خود ارضایی را به کودکان و نوجوانان آموزش می‌دهد که بسیار خطرناک است. چرا که نوجوانی که از طریق ماهواره، این صحنه‌ها را می‌بیند به علت هیجان و کنجکاوی‌ای که دارد، دست به خود ارضایی می‌زند. پس والدین با توجه به سن حساس نوجوانان باید بسیار مواظب فرزندان خود باشند که هر گونه فیلم و تصویری را نبینند.^۱

۵. الگوپذیری نا مناسب:

نوجوانان و جوانان از الگوهای متفاوتی تقلید و پیروی می‌کنند. بعضی پدر و مادر را انتخاب می‌کنند، بسیاری مربیان آموزشی خود را، عده‌ای هم دوستان‌شان را الگو قرار می‌دهند. ولی در بعضی از خانواده‌ها که مبانی شرعی رعایت نمی‌شوند و خانواده از ماهواره استفاده می‌کنند، نوجوانان از الگوهای نامناسبی که در شبکه‌های ماهواره‌ای می‌بینند پیروی می‌کنند. مثل آنها لباس می‌پوشند، همانند آنها می‌خواهند رفتار کنند و ژست‌ها و شکل و قیافه‌های خاص این افراد را در رفتار و گفتار خود به نمایش بگذارند. معلم و والدین با ایمان همانند چراغی هستند که محیط زندگی را روشن کرده و به آن رنگ و شکل بهتری می‌بخشد، از معلم سست ایمان و والدین فاسد العقیده نمی‌توان انتظار نور افشانی و سازندگی داشت.^۲ رسول اکرم (ص) فرمود: «به شما مردم درباره‌ی نوجوانان به نیکی سفارش می‌کنم که آنها دلی رقیق‌تر و قلبی پذیراتر دارند. خداوند مرا به پیامبری برانگیخت تا مردم را به رحمت الهی بشارت دهم و از عذابش بترسانم. جوانان سخنانم را پذیرفتند و با من پیمان محبت بستند، ولی پیران از قبول دعوت‌م سرباز زدند

۱. طباطبایی هارونی، فاطمه السادات، آسیب‌های فضای مجازی بر نوجوانان، ص ۹۷ و ۹۸

۲. جلالیان، دکتر عسکر، عصر ارتباطات و نیازهای جوانان، ص ۹۷ و ۹۸

و به مخالفت بامن بر خواستند . سپس به آیه ای از قرآن کریم اشاره کرد و درباره ی مردم کهنسال ، که مدت زندگی آنها به درازا کشیده و دچار قساوت قلب و سخت دلی شده‌اند سخن گفت.^۱

با توجه به عصر جهانی شدن یا جهانی سازی و با دگرگونی که در ارتباطات رخ داده است، الگوهای رنگ و لعابدار متنوعی به جوانان عرضه شده است که در این آشفته بازار، جوانان به راهنمایی و هدایت بیشتری نیاز دارند.

باید بدانیم که نه می‌شود این الگوهای بزک شده را حذف یا کنترل کرد و نه می‌توان جوانان را کنترل کرد و گرایش ذاتی آنها را خاموش کرد. آنچه اهمیت دارد این است که باید به جوانان آگاهی بخشی کرد تا براساس اطلاعات حقیقی تصمیم درست بگیرند والگویی مناسب انتخاب کنند.^۲

نتیجه گیری :

آنچه از این پژوهش به دست آمد، شناخت آسیبهای اخلاقی است که ماهواره می تواند بر پیکره ی خانواده وارد کند. که در وهله ی اول به بررسی این آسیبها که می‌تواند که می‌تواند چه اثر منفی بر پدر، مادر و فرزند خانواده داشته باشد پرداختیم. در وهله ی دوم به چگونگی برخورد با این آسیبها باتوجه به برخی آیات و روایات و با رویکرد اسلامی پرداختیم.

بنابراین آنچه از این پژوهش به دست آمده این است که خانواده به عنوان اصلی ترین نهاد اجتماعی که مبدأ و سر منشأ فرهنگ و تمدن و تاریخ بشر بوده است، باید مورد توجه و حمایت و هدایت قرار گیرد چرا که هدایت و اصلاح خانواده باعث اصلاح کل جامعه ی بشریت می‌شود.

^۱ . فلسفی ، محمدتقی ، جوان از نظر عقل و احساسات ، ص ۲۴۷ و ۲۴۸

^۲ . جلالیان ، دکتر عسکر، همان ، ص ۳۸ و ۳۹

منابع:

قرآن کریم

نهج البلاغه

منابع فارسی:

جلالین، عسکر، **عصر ارتباطات و نیازهای جوانان**، قم: مشهور، چاپ اول، ۱۳۸۶ هـ.ش.

حاجی، محمد علی، **آسیب شناسی تربیت دینی**، (دانش نامه ی امام علی (ع) ، زیر نظر علی اکبر رشاد)، قم: دارالحدیث ، ج ۴، ۱۳۸۷ هـ.ش.

حق شناس، جعفر، **آسیب شناسی خانواده** (مجموعه مقالات) ، تهران: مرکز امور زنان و خانواده، چاپ دوم ، ۱۳۹۴ هـ.ش.

دهخدا، علی اکبر، **لغت نامه**، (زیر نظر محمد معین و سید جعفر شهیدی) ، تهران: انتشارات دانشگاه ، ج ۱، ۱۳۷۷ هـ.ش.

راغب اصفهانی، حسین بن محمد، **مفردات**، (ترجمه خداپرست)، قم: انتشارات نویدالاسلام ، ج ۱، ۱۳۸۸ هـ.ش.
صدری مازندرانی، حسن، **هنر همسر داری** (اخلاق در دانشگاه منزل)، بی جا ، میراث ماندگار، چاپ پنجم، ۱۳۸۶ هـ.ش.

طباطبایی هارونی ، فاطمه السادات، **آسیبهای فضای مجازی بر نوجوانان**، یزد: انتشارات شهد علم، چاپ اول، ۱۳۹۸ هـ.ش.

طباطبایی ، محمدحسین، **تفسیر المیزان**، قم: چاپ یازدهم ، ج ۱، ۱۳۷۸ هـ.ش.

عباسی ولدی، محسن، **بشقاب های سفره ی پشت بام مان**، قم: جامعه الزهراء، چاپ چهل و سوم، ۱۳۹۳ هـ.ش.

فلسفی ، محمد تقی، **جوان از نظر عقل و احساسات**، بی جا، بی نا، چاپ دوازدهم ، ۱۳۹۵ هـ.ش.

مجیدی ، غلامحسین، **نهج الفصاحه**، قم: انتشارات انصاریان، چاپ دوم ، ۱۳۸۵ هـ.ش.

محمدی نیا ، اسدالله ، **بهشت جوانان** (آنچه باید یک زن و مرد بدانند)، قم: سبط اکبر، چاپ شانزدهم ، ۱۳۸۲ هـ.ش.

معین ، محمد، **فرهنگ فارسی** (متوسط) ، تهران: بی نا، چاپ چهارم، جلد سوم ، ۱۳۶۰ هـ.ش.

منابع عربی:

ابن بابویه ، محمد بن علی ، **خصال** ، قم، ایران: جماعة المدرسين فی الحوزة العلمیه قم، مؤسسه نشر اسلامی، ج ۲، ۱۴۱۶ هـ.ق.

قرشی بنابی ، علی اکبر، **قاموس قرآن**، تهران: دارالکتب الاسلامیه ، ج ۱، ۲ ۱۳۵۲ هـ.ش.

کلینی ، محمد بن یعقوب، **الکافی**، قم: دارالحديث ، ج ۲ ، ۱۳۶۹ هـ.ش .

مجلسی ، محمدباقر بن محمدتقی ، **بحار الانوار**، (مسترحمی، هدایت الله، غفاری ، علی اکبر و دیگران) ، بیروت،

لبنان: دارالاحیاء ، التراث العربی، ۱۴۰۳ هـ.ش.

منابع انگلیسی:

گاردنر ، ویلیام، **جنگ علیه خانواده**، برگردان و تلخیص معصومه محمدی ، قم: حوزه ی علمیه، مرکز مدیریت

حوزه های علمیه خواهران ، دفتر مطالعات و تحقیقات زنان، چاپ سوم ، ۱۳۹۲ هـ.ش.